

UNIVERSITATEA
LUCIAN BLAGA
— DIN SIBIU —

Școala doctorală de ȘTIINȚE SOCIALE

Domeniul de doctorat: DREPT

**TEZĂ DE DOCTORAT
REZUMAT
CODEX ALTEMBERGER – ÎNTRE
TRANSPLANT JURIDIC ȘI EXPRESIE
CULTURALĂ**

Doctorand:
Elena-Loredana Gogoășe

Conducător de doctorat:
Prof. univ. dr. Manuel Guțan

SIBIU 2024

Rezumat

Concepută în manieră interdisciplinară, această lucrare își propune să abordeze problematica aplicabilității teoriei transplantului juridic în relație cu documentul considerat a fi primul cod de legi al comunității sașilor colonizați în Transilvania Evului Mediu (Provincia Sibiului), Codexul Altemberger. Plasată în sfera mai largă a studiilor privind dinamica dreptului german medieval în Europa Centrală și de Est, tema aleasă se îndepărtează de conținutul curent al teoriei transferului de drept¹ utilizată frecvent de literatura istorico-juridică germană².

Interesul meu față de tema propusă este strâns legat de preocupările pe care le-am manifestat anterior în raport cu particularitățile sistemelor juridice ale minorităților din Transilvania, în special din perioada Voievodatului. Cu prilejul cercetării pe care am întreprins-o în materia respectivelor sisteme juridice, o bună parte a atenției mi-a fost captată de originalitatea și complexitatea manifestărilor juridice specifice comunității sașilor transilvăneni. Nu am putut ignora impactul semnificativ pe care mentalitatea și cultura germană l-au avut asupra evoluției spațiului transilvănean, aspect reflectat, deopotrivă, în plan social, politic, economic, cultural și bineînțeles, juridic. Pe de altă parte, deși am luat contact cu primele informații referitoare atât la sistemul juridic al sașilor, cât și la existența Codexului Altemberger, am remarcat numărul redus al cercetărilor istorico-juridice dedicate acestor subiecte.

Astfel, majoritatea acestui tip de studii și cercetări întocmite în limba română abordează în linii generale problematica Voievodatului Transilvaniei și nu se concentrează în detaliu asupra specificului sistemului juridic al sașilor ori a Codexului Altemberger. De cele mai multe ori, sunt vizate aspecte de factura socială, economică,

¹ Giaro, T., *Modernisierung durch Transfer. Schwund osteuropäischer Rechtstraditionen in Giaro*. T. (Hrsg.), *Modernisierung durch Transfer im 19. und frühen 20. Jahrhundert, Studien zur europäischen Rechtsgeschichte: Rechtskulturen des modernen Osteuropa Traditionen und Transfer*, Vittorio Klostermann Verlag, Frankfurt am Main, 2006, pp. 275-344; Pócsa, K. (Hrsg.), *Rechtssysteme im Donauraum. Vernetzung und Transfer*, Nomos Verlag, Baden-Baden, 2014; Balogh, E., *Schwabenpiegel-Forschung im Donaugebiet: Konferenzbeiträge im Szeged zum mittelalterlichen Rechtstransfer deutscher Spiegel*. De Gruyter, Berlin, 2015; Carls, W., Gönczi, K., *Sächsisch-magdeburgisches Recht in Ungarn und Rumänien: Autonomie und Rechtstransfer im Donau und Karpatenraum*, De Gruyter Berlin, 2013; Gönczi, K., *Elemente der Magdeburger Stadtverfassung und ihr Transfer in die ostmitteleuropäische Rechtskultur*, în *Annales Universitatis Mariae Curie - Skłodowska*, Vol. LXXLL. Lublin, 2017; Gonczi, K., *Die europäischen Fundamente der ungarischen Rechtskultur. Juristischer Wissenstransfer und nationale Rechtswissenschaft in Ungarn zur Zeit der Aufklärung und im Vormärz*, Vittorio Klostermann Verlag, Frankfurt am Main, 2008; Wieland, C., Eichler, Lück, H., (Hrsg.), *Rechts- und Sprachtransfer in Mittel- und Osteuropa: Sachsenspiegel und Magdeburger Recht, Ius saxonico-magdeburgense in Oriente*, DeGruyter, Leipzig, 2008; Balogh, E., *Schwabenpiegel-Forschung im Donaugebiet: Konferenzbeiträge im Szeged zum mittelalterlichen Rechtstransfer deutscher Spiegel*. De Gruyter, Berlin, 2015.

² Transferul legal în Europa Centrală și de Est era deja un subiect discutat în perioada 2004-2007 în centrul proiectului de cercetare „Culturi juridice moderne Europa de Est. Tradiții și transfer” („Rechtskulturen des modernen Osteuropa. Traditionen und Transfer”), desfășurat Max-Planck-Institut für europäische Rechtsgeschichte.

culturală, politică ori religioasă, o mai mică atenție fiind acordată manifestărilor juridice. Am fost intrigată de absența unei cercetări detaliate care să aibă ca obiect plasarea Codexului Altemberger în planul mai larg al dinamicii dreptului german în Europa Centrală și de Est, pe fondul teoriei transferului de drept, deși asemenea studii dedicate unor documente similare sunt des întâlnite în aceste părți ale continentului. În acest sens, se remarcă și contribuțiile cuprinse în colecția *Ius saxonico-maideburgense in Oriente (De Gruyter)*³, care ating problematica diferitelor compilații juridice aplicate la nivelul mai multor orașe din Europa centrală și de Est. În acest sens, este relevant faptul că transferul de drept german medieval nu a făcut obiectul studiilor detaliate ori exclusive în limba română, deși populații germane au fost colonizate pe teritoriul Transilvaniei, ceea ce nu a rămas fără consecințe în planul istoriei dreptului în spațiul românesc. Totodată, referitor la maniera în care lucrările publicate în străinătate au tratat problema transferului de drept german medieval, consider necesar să subliniez faptul că niciuna dintre acestea nu a introdus o distincție clară între noțiunea *transfer de drept* și aceea de *transplant juridic*, un alt aspect ce m-a inspirat în realizarea acestei lucrări.

Starea cercetării

Din analiza critică a literaturii de specialitate relevante, rezultă cu pregnanță lipsa unui cadru conceptual și analitic adecvat pentru cercetarea complexă a fenomenului circulației dreptului medieval în spațiul european de limbă germană. Astfel, este remarcabilă inexistența unei publicații (din România sau din străinătate) având ca subiect problematica Codexului Altemberger din prisma transplantului juridic, deși mai multe lucrări includ scurte prezentări ale codicelui⁴ ori trimeri la acesta, unele legând manuscrisul de transferul de drept⁵ prezent în literatura istorico-juridică germană. Literatura străină de specialitate, publicată în cea mai mare parte în limba germană, nu analizează problematica transplantului juridic în relație cu dreptul german medieval (desigur, așa cum am arătat anterior, nu este introdusă o distincție clară între transfer

³ De exemplu, în această serie a apărut lucrarea Eichler, E., Lück, H. (Hrsg.), *Rechts- und Sprachtransfer in Mittel- und Osteuropa. Sachsenspiegel und Magdeburger Recht. Internationale und interdisziplinäre Konferenz in Leipzig vom 31. Oktober bis 2. November 2003*, in *Ius saxonico-maideburgense in oriente*, 1, Berlin, 2008.

⁴ De exemplu: Blazovich, L., *Das Ofner Stadtrecht und die Rechtsbücher von Ungarn*, în Balogh, E., Blazovich, L., Balogh, E. (Hrsg.), *Eike von Repgow: A Szász tükör*, [Pólay Elemér Alapítvány-Csongrád Megyei Levéltár](#), Szeged, 2005; Gönczi, K., *Rechtshistorische Brückenschläge. Zur Geschichte der städtischen Normfixierungen im spätmittelalterlichen Königreich Ungarn und ihrem europäischen Kontext am Beispiel des Schemnitzer Stadtrechts* în von Cordes, A., Rückert, J., Schulze, R. (Hrsg.), *Stadt-Gemeinde-Genossenschaft, Festschrift für Gerhard Dilcher zum 70. Geburtstag*, Erich Schmidt Verlag GmbH & Co KG, Berlin, 2003.

⁵ În această privință, din punctul meu de vedere, sunt relevante volumele din Seria *Ius saxonico-maideburgense in Oriente (De Gruyter)*, dar și monografia lui Moldt Dirk, *Deutsche Stadtrechte im Mittelalterlichen Siebenbürgen: Korporationsrechte - Sachsenspiegelrecht – Bergrecht*. Colecția *Studia Transylvanica*, Böhlau Verlag Köln, Weimar, Wien, 2009.

de drept și transplant juridic), în general, cu atât mai puțin, prin raportare la un document juridic particular, cum este cazul Codexului Altemberger.

În domeniul istoriei dreptului german a fost dezvoltată o întreagă nișă de cercetare dedicată transferului de drept german medieval în Europa Centrală și de Est. Astfel, în 2004, la Academia Saxonă de Științe din Leipzig⁶, a demarat proiectul interdisciplinar intitulat „*Dreptul săsesc – de Magdeburg ca legătură culturală între sistemele juridice din Europa de Est și Centrală*”. Inițiat de Heiner Lück și Ernst Eichler, proiectul propunea o nouă abordare asupra problematicii dreptului săsesc – de Magdeburg, prin plasarea acestuia în context european. Cercetarea nu urmărea să analizeze dreptul de Magdeburg și *Sachsenspiegel* strict prin prisma izvoarelor relevante aflate pe teritoriul Germaniei sau redactate exclusiv în limba germană, ci să așeze această analiză în spațiul mai larg al Europei Centrale și de Est. În acest sens, proiectul desfășurat sub egida Academiei din Leipzig a acordat o atenție deosebită distribuției dreptului săsesc – de Magdeburg în estul și centrul continentului, analizând îndeaproape diferitele manuscrise și tipărituri apărute în limbile naționale ale zonelor anterior menționate.

În faza premergătoare a acestei investigații științifice, în toamna anului 2003, la Leipzig a avut loc o conferință la care au participat cercetători proveniți din țări cu tradiție în primirea dreptului săsesc – de Magdeburg. Conferința dorea să stabilească status quo-ul acestei cercetări și să exploreze posibilele perspective pentru investigațiile ulterioare⁷. Începând din acel moment, în cadrul proiectului au fost examinate trăsăturile distinctive ale transferului de dreptului săsesc – de Magdeburg în Europa Centrală și de Est. Pentru prezentarea rezultatelor cercetării, au fost pregătite monografiile din seria *Ivs saxonico-maidebvrghense in oriente*⁸, care au vizat specificul transferului dreptului săsesc – de Magdeburg în Polonia, Ungaria, România, Cehia, Slovacia, Ucraina, Belarus, Țările Baltice și chiar porțiuni din Rusia.

În ceea ce privește coordonatele temporale ale investigațiilor ce au făcut parte din proiect, acestea se întind din a doua jumătate a secolului al XIII-lea, la începuturile răspândirii dreptului săsesc – de Magdeburg, până în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, marcate de apariția în zonele vizate a primelor încercări de codificare în sens modern. După cum am arătat, spațiul investigațiilor este desemnat generic prin formula Europa Centrală și de Est, și se întinde de-a lungul granițelor vestice ale actualelor teritorii ale Poloniei, Republicii Cehe, Slovaciei, Ungariei, României și granițelor de est ale Lituaniei, Belarus și Ucraina. Totuși, încă nu au fost definitiv stabilite limitele estice și sud-estice ale zonei astfel conturate. Așadar, structura

⁶ Similar orașului Halle, Leipzigul a avut legături timpurii cu dreptul de Magdeburg, iar din anul 2004, a fost introdusă o nouă direcție în cercetarea dreptului săsesc – de Magdeburg.

⁷ Eichler, E., Lück, H. (Hrsg.), *Rechts- und Sprachtransfer in Mittel- und Osteuropa. Sachsenspiegel und Magdeburger Recht. Internationale und interdisziplinäre Konferenz in Leipzig vom 31. Oktober bis 2. November 2003*, in *Ivs saxonico-maidebvrghense in oriente*, 1, Berlin, 2008.

⁸ Pentru mai multe informații privind seria, a se accesa: www.saw-leipzig.de și www.magdeburger-recht.de.

internă a zonelor de studiu s-a bazat și pe frontierele naționale actuale, deși s-a acceptat că acestea pot reflecta doar inadecvat circumstanțele istorice. Având în vedere că apartenența politică și organizarea administrativă a teritoriului au suferit frecvent schimbări în această parte a Europei de-a lungul istoriei, simpla raportare la coordonatele geografice nu oferă o alternativă practică viabilă pentru realizarea cercetării. Prin urmare, pentru a elimina atare dileme politico-geografice, studiile realizate în cadrul proiectului s-au raportat nu doar la frontierele contemporane, ci și la cele istorice. De exemplu, în analiza spațiului polonez, au fost avute în vedere vechile regiuni istorico-geografice și influențele dintre acestea: pe de o parte, a fost prezentată situația înregistrată în teritoriile aflate sub controlul Ordinului Cavalerilor Teutoni, în strânsă relație cu teritoriul Lituaniei de astăzi, iar pe de alta, nu au fost neglijate nici impulsurile venite dinspre Ungaria. Mai mult, ordinea volumelor publicate în colecția amintită urmează, în esență, coordonatele și dinamica răspândirii dreptului săsesc – de Magdeburg, pornind din Silezia. Inevitabil, primul volum al seriei este dedicat transferului de drept pe teritoriul Poloniei de astăzi.

Proiectul desfășurat la Academia din Leipzig s-a distins de cercetările anterioare, și prin abordarea metodologică a analizei dreptului săsesc – de Magdeburg: în principal, această analiză s-a bazat pe izvoarele scrise în limbile naționale și alte resurse lingvistice locale, definitorii pentru teritoriile implicate în transferul acestui tip de drept. Totuși, au existat și abateri de la această metodologie, în special în volumele dedicate teritoriilor pentru care nu sunt cunoscute izvoare juridice în limbile naționale. Asemenea situații se înregistrează în Ungaria, unde textele juridice au fost predominant redactate în limbile latină și germană, precum și în Țările Baltice, unde majoritatea izvoarelor și referințelor sunt în principal în limbile rusă, poloneză și latină.

Unul dintre punctele forte ale proiectului este reprezentat de rezumatele dedicate istoricului cercetării, ce sunt incluse în fiecare dintre volumele colecției *Ivs saxonico-maidebvrghense in Oriente*, luând astfel în considerare cei peste 250 de ani de angajament academic față de problematica dreptului săsesc – de Magdeburg. Procedând în maniera descrisă, proiectul a contribuit și la diseminarea rezultatelor cercetărilor anterioare, conturând o imagine de ansamblu asupra numărului impresionant de publicații pe tema dreptului săsesc – de Magdeburg, dar și pe aceea a istoriei urbane, colonizării și istoriei juridice, elemente ce se întrepătrund în permanență. Interesant este și faptul că, în vederea popularizării problematicii dreptului săsesc – de Magdeburg, precum și a temelor conexe, în cadrul proiectului nu a fost întocmită doar o colecție bibliografică, ci a fost creată o platformă de informare online: *Das Magdeburger Recht* – www.magdeburg-law.com⁹, disponibilă în limbile germană și engleză.

În accepțiunea istoricilor dreptului german, prin sintagma *transfer de drept* se desemnează, în mod general, ideea de dinamică a dreptului, de circulație a modelelor juridice în Europa Centrală și de Est, cel mai adesea, în contextul procesului de

⁹ www.magdeburg-law.com.

colonizare cu populații de origine germană¹⁰. În opinia mea, recurgând la o abordare adesea pur descriptivă a unor stări de fapt istorice, sociale ori pur politice, aceste lucrări utilizează noțiunea de *transfer de drept* nu în sensul de *transplant juridic*, ci pentru a ilustra (simpla) idee de mișcare, în sens larg, a dreptului în spațiul de limba germană. În consecință, *transferul de drept* nu echivalează cu *transplantul juridic*, deși nu îl exclude în mod absolut. Spre deosebire de *transplant*, *transferul de drept*, în sensul acceptat de lucrările analizate, nu presupune neapărat existența a minim două sisteme juridice, unul importator și altul receptor, între care să se realizeze migrarea ideilor, normelor ori instituțiilor juridice.

De asemenea, noțiune de *transfer de drept* nu implică nici parcurgerea etapelor specifice în realizarea transplantului, ci se limitează la ideea de circulație liberă a manifestărilor juridice. Din acest punct de vedere, se discută despre o noțiune cu o sferă de aplicabilitate mai largă, o noțiune mai flexibilă și chiar mai volatilă prin comparație cu transplantul juridic, a cărui însemnătate, chiar marcată de subiectivism, este, totuși, supusă unor oarecare constrângeri. Mai mult, dat fiind că literatura străină, în general, se limitează la prezentări statice ale unui fenomen prin esență dinamic, ea nu reușește să surprindă întreaga dimensiune a circulației dreptului german medieval în estul și centrul Europei. Personal, consider că, prin această abordare ce nu are în vedere, fie și pur experimental, posibilitatea efectuării transplantului juridic, este întrucâtva estompată originalitatea dreptului german medieval, care rezultă, între altele, din caracterul său modern, produs al permanentei orientări spre viitor, cu scopul clar de a asigura nu doar continuitatea tradiției juridice, dar și adaptarea dreptului la nevoile sociale aflate în continuă schimbare. Totodată, în condițiile în care transplantul juridic este recunoscut drept un instrument a cărui utilizare este aptă să conducă la dezvoltarea dreptului, o analiză ce nu îl ia în considerare nu poate fi considerată completă și în totalitate relevantă. Cu toate acestea, nu poate fi negată contribuția semnificativă pe care respectivele lucrări au adus-o domeniului istoriei dreptului german medieval¹¹.

¹⁰ Gönczi, K., Die mittelalterliche Stadtrechtsentwicklung in Ostmitteleuropa im Kontext des Rechtstransfers în [Rechtskultur](#) vol. 6, 2017 pp. 3-7: În ultimii ani, legăturile juridice dintre regiunile europene au făcut obiectul multor discuții, iar transferul juridic a devenit o abordare centrală în cercetare, mai ales în ipoteza în care este înțeles ca un proces dinamic, prin diversele sale forme de manifestare. Cu ajutorul acestei abordări, dincolo de acuzațiile naționaliste, culturile sursă și cele destinate pot fi analizate în contextul relațiilor dezvoltate între acestea, în planul analizei făcându-și apariția și interconectarea actorilor implicați în medierea juridică transfrontalieră. Din punctul de vedere al lui Katalin Gönczi, este clar modul în care transferul juridic a acționat ca un catalizator în societatea medievală, chiar înainte de apariția statelor naționale în istoria juridică europeană. În opinia aceleiași autoare, acest impact dinamic al transferului juridic poate fi demonstrat extraordinar de bine în planul dreptului urban. Astfel, dacă ne plasăm în Europa Centrală și de Est, în decursul Evului Mediu, conexiunile juridice urbane având ca rădăcină comună dreptul săsesc – de Magdeburg se dovedesc a fi deosebit de utile pentru examinarea mecanismelor transferului juridic. În plus, în viziunea lui K. Gönczi, cultura sursă poate fi localizată cu ușurință, iar culturile destinate pot fi și ele stabilite fără mari dificultăți, alături de alți actori ai transferului de drept.

¹¹ Aici, am în vedere colecția lus saxonico-maideburgense in Oriente.

În opinia mea, ar trebui subliniat și faptul că majoritatea literaturii de limbă germană abordează problematica *transferului de drept* prin raportare la aceea a colonizării estului și centrului continentului cu populații de origine germană, astfel cum se deduce din aspectele pe care le-am menționat anterior. Dacă până într-un anumit punct, acest mod de lucru se dovedește nu doar corect, ci și util din punct de vedere metodologic, absolutizarea legăturii dintre colonizare și *transferul de drept* poate, totuși, să conducă la concluzii eronate. Deși colonizarea a impulsionat frecvent circulația dreptului, aceasta din urmă nu a fost în totalitate dependentă de relocarea populației. Un argument relevant în acest sens este oferit chiar de situațiile în care preluarea unor forme de drept german s-a realizat la nivelul unor comunități formate cu mult înainte, pe baza unui proces rațional ce a implicat punerea în balanță a avantajelor și dezavantajelor împrumutului. Evident, aceste situații nu sunt simple ilustrări ale *transferului de drept*, ci putem discuta despre exemplificări concrete ale transplantului juridic, în măsura în care cerințele acestuia sunt îndeplinite, după caz. Mai mult, circulația modelelor juridice germane a continuat și după încetarea colonizării, ceea ce arată, încă odată, că cele două fenomene nu se suprapun perfect.

Totodată, în aprecierea mea poate unul dintre cele mai importante dezavantaje pe care le aduc cu sine lucrările dedicate *transferului de drept* este reprezentat de tendința constantă de uniformizare, de omogenizarea excesivă a ideii de drept german medieval prin raportare la aceea de sistem juridic. Deși nu poate fi negată existența tradiției juridice germane, fundamentată primordial pe cutumă și care reunește o serie de alte elemente comune în rândul populațiilor de origine germană, aceasta nu echivalează cu existența unui sistem juridic unitar. Astfel, cred că, în pofida trăsăturilor comune ale comunităților germane, inclusiv acelea de spirit și mentalitate, ar trebui introduse unele distincții între sistemele juridice ale acestor comunități, ceea ce se omite adesea să se facă. Procedând astfel, majoritatea lucrărilor suprapun în mod artificial un singur sistem juridic (german) peste comunitățile germane localizate în Europa Centrală și de Est, considerând că mișcarea dreptului reprezintă, în principal, un repetat șir de permutări de idei, norme și instituții, fără o schimbare a cadrului inițial. Metaforic, am putea compara această abordare cu simpla mutare repetată a unor cărți în același raft, după bunul plac al proprietarului.

Această perspectivă este oarecum rigidă și lipsită de imaginație, suprimând, paradoxal, tocmai o parte din ceea ce eu consider a fi caracterul dinamic specific dreptului german medieval. Din punctul meu de vedere, o abordare mai inspirată ar trebui să țină mai mult seama de specificul fiecărei comunități germane în parte, așa cum a fost acesta modelat de factorii locali, politici, economici, culturali și religioși care au modelat i-au modelat evoluția. Mai mult, având în vedere istoria distinctă a comunităților germane, chiar și în prezența relațiilor pe care ele le întrețineau, este evident că între acestea au apărut în mod firesc diferențe ce au determinat nașterea propriilor forme de manifestare juridică. Totodată, chiar dacă recunoaștem existența unei rădăcini juridice comune, aceasta nu împiedică dezvoltarea mai multor sisteme juridice de sine stătătoare. Dat fiind cadrul și provocările diverse pe care au trebuit să

le înfrunte comunitățile germane din Europa Centrală și de Est, sunt de părere că trebuie avute în vedere mai multe sisteme juridice. Similitudinile izvorâte în principal din cultura comună nu sunt suficiente pentru a susține ipoteza unui singur sistem de drept ale cărui elemente se află într-o continuă deplasare dintr-un punct în altul.

În continuarea ideilor anterior enunțate și ținând seama de apetitul crescut pe care aceasta îl manifestă față de abordarea descriptivă, statică, *transferului de drept*, se remarcă lipsa unei preocupări constante pentru identificarea unor potențiale rațiuni ce au facilitat acest fenomen. În acest sens, prea puțină atenție este acordată problemele concrete pe care comunitățile germane le-au întâmpinat de-a lungul timpului, determinându-le să găsească soluții corespunzătoare. De asemenea, în majoritatea cazurilor, nu este urmărită evoluția elementelor ce au făcut obiectul circulației juridice. Procedând astfel, cele mai multe dintre publicații plasează *transferul de drept* mai mult pe tărâmul abstractului, rupându-l întru câtva, în mod nefericit, de societate. Totuși, trebuie apreciată precizia de care dau dovadă autorii în identificarea surselor și a traseelor parcurse de elementele aflate în plină mișcare. Aceștia reușesc să creeze adevărate hărți mentale ale circulației elementelor dreptului german în Europa Centrală și de Este, ceea ce s-a dovedit un instrument deosebit de util în întocmirea lucrării de față.

De asemenea, prin raportare la tema pe care am propus-o, de vreme ce literatura străină de specialitate nu analizează problematica *transplantului juridic*, ea nu include nici mențiuni cu privire la noțiunea de *imperialism juridic*, deși ele ar fi binevenite în contextul *transferului de drept*. În condițiile în care comunitățile germane, în special cele dintâi fondate de către coloniști, s-au aflat adesea sub autoritatea unor centre de putere (e.g. Coroana Maghiară), s-ar putea ridica problema impunerii de către acestea din urmă a propriului tip de drept, în detrimentul formulilor juridice de tradiție germană. Cu toate acestea, prea puține dintre lucrări au în vedere impactul dreptului străin asupra dreptului comunităților germane, iar majoritatea trimiterilor vizează situația Regatului Maghiar ori a Marelui Ducat al Lituaniei. Totuși, doresc să menționez lucrarea lui B. Szabo, [Legal Reform Efforts and the Legal Traditions of the Transylvanian Saxons up to the End of the 16th Century](#)¹². Spre deosebire de lucrările menționate mai sus, autorul celei din urmă face trimitere la noțiunile de *recepție*, *transfer juridic* și *transplanturi legale*: „*Pentru a dobândi o înțelegere teoretică a problemei transferului juridic — prin simplificarea multitudinii de poziții prezentate în literatura infinit de bogată — am putea folosi trei modele semantice diferite, la care se poate face referire folosind noțiunile de recepție, transfer juridic și transplanturi legale. În literatura de*

¹² Publicată în Acta Ethnographica Hungarica, vol. 67, nr. 1/2022: În 1583, comunitatea sașilor transilvăneni a obținut de la domnitorul transilvănean István Báthory ratificarea propriei cărți de drept, Eygen-Landrecht. Timp de un sfert de mileniu, cartea de drept definește în esență dreptul cotidian în această comunitate unică din Transilvania, o regiune multietnică care a suferit multe modificări constituționale. Cartea de drept poate fi văzută ca o compilație de reglementări legale diferite din punct de vedere genetic, care conțin și combină tradițiile juridice indigene și obiceiurile juridice cu legea „academică” (ius commune) dezvoltată de jurisprudența universitară de origine italiană.

specialitate, care s-a extins enorm în ultimele decenii, au fost elaborate diferențe semnificative pentru a face distincția între aceste abordări semantice, iar o preferință pentru un termen sau respingerea celorlalți doi pot fi urmărite din puncte de plecare diferite și ipoteze”¹³. Studiul descrie căutarea hotărâtă a sașilor pentru legi în secolele al XV-lea și al XVI-lea, relegând pe plan secund paradigma recepției tipică cercetărilor de istoria dreptului și bazându-se pe modelul teoretic al transferului regulilor juridice și iritărilor juridice. Acesta examinează circumstanțele externe și interne care au afectat încercările sașilor de reînnoire legală și numărul de faze implicate. De asemenea, investighează factorii temporali, legați la nivel local și juridico-culturali care ar fi putut juca un rol în succesul sau eșecul transferului abordărilor juridice din străinătate și măsura în care ceea ce poate fi privit drept legea tradițională a sașilor a fost capabil să reziste încercărilor de reînnoire. În ultima secțiune a lucrării de față sunt date exemple care ilustrează întâlnirea dintre tradițiile juridice germanice și soluțiile comune ius transferate în cartea de drept a sașilor din 1583, evidențiind durabilitatea anumitor soluții tradiționale și tipice.

De vreme ce literatura străină nu analizează problematica *transplantului juridic* ori a *imperialismului juridic* prin raportate la *transferul de drept* în general, cu atât mai puțin o face în relație cu situația Codexului Altemberger. De altfel, manuscrisul este amintit doar tangențial, fiind oferit drept exemplu de compilație juridică prezentă în estul Europei, alături de alte documente similare. În cele mai multe cazuri, manuscrisul este menționat în cadrul analizelor succinte privind sistemul juridic al sașilor din Provincia Sibiului, în contextul trimerilor la autonomia recunoscută acestora prin Bula de Aur. Foarte puține studii includ observații sumare pe marginea structurii ori a conținutului său¹⁴, dar toate îi sublimează originalitatea, cel puțin în ceea ce privește elementele din care este alcătuit. Totodată, am sesizat prezența unor comparații în general sumare având ca obiect dispoziții ale manuscrisului și prevederi similare incluse în alte compilații identificate pe teritoriul Regatului Maghiar.

Pe de altă parte, dacă în ceea ce privește *transferul de drept*, literatura străină de specialitate prezintă unele limitări, putem discuta despre o situație cu totul diferită în cazul lucrărilor ce abordează subiecte conexe temei pe care am propus-o pentru această lucrare. Astfel, autorii germani¹⁵ aduc o contribuție semnificativă atât în ceea

¹³ Szabo, B., [Legal Reform Efforts and the Legal Traditions of the Transylvanian Saxons up to the End of the 16th Century](#) în Acta Ethnographica Hungarica, vol. 67, nr. 1/2022, pp. 167–187.

¹⁴ Ius saxonico-maideburgense in Oriente și Moldt, D., Deutsche Stadtrechte im Mittelalterlichen Siebenbürgen: Korporationsrechte - Sachsenspiegelrecht – Bergrecht. Colecția Studia Transylvanica, Böhlau Verlag Köln, Weimar, Wien, 2009.

¹⁵ Hardt, M., Landesausbau, în von Cordes, A., Lück, H., Werkmüller, D., Bertelsmeier-Kierst, K., (Hrsg.), Handwörterbuch zur deutschen Rechtsgeschichte, 2., völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage, Erich Schmidt Verlag, Berlin, 2013, Sp. 416-420; Irgang, W., Landesausbau und Kolonisation. Abschnitt V.: Ostmitteleuropa und Ungarn inn: Lexikon des Mittelalters, Bd. 5, 2. Aufl., Taschenbuch Verlag, München, 2003, Sp. 1649-1653; Kroeschell, K., Deutsche Rechtsgeschichte, Bd. 1: Bis 1250. 13., überarb. Aufl., Böhlau Verlag, Köln, Weimar, Wien 2008; Kuhn, W., Die deutschrechtlichen Stadtgründungen in Kleinpolen în Stoob, H. (Hrsg.), Die mittelalterliche Städtebildung im südöstlichen

ce privește clarificarea noțiunii de colonizare, cât și în privința etapelor în care acest proces s-a desfășurat. Totodată, lor li se datorează identificarea direcțiilor de răspândire a populațiilor de origine germană în centrul și estul continentului, precum și analiza relației dintre colonizare și circulația dreptului german medieval. Mai mult, pentru înțelegerea particularităților dreptului german, de o deosebită valoare sunt cercetările privind cutuma și evoluția acesteia. Nu trebuie uitate nici numeroasele studii dedicate documentelor juridice medievale elaborate atât în limba latină, cât și în limba germană, între care se remarcă comentariile privind compilațiile desemnate prin termenul *oglinzi*: *Sachsenspiegel*, *Schwabenspiegel*. În aceeași notă, trebuie menționate lucrările ample¹⁶, de o calitate excepțională, dedicate binomului *Magdeburger Weichbildrecht – Sachsenspiegel*.

Pe de altă parte, așa cum am arătat anterior, în literatura de specialitate din România nu există nicio lucrare dedicată *transferului se drept* german medieval și cu atât mai puțin, relației dintre acesta și noțiunile de *transplant* ori *imperialism juridic*. În pofida originalității caracteristice sistemului juridic al sașilor din Transilvania, precum și a Codexului Altemberger, manuscrisul atribuit primarului sibian Thomas Altemberger¹⁷, cele mai multe dintre lucrările științifice dedicate Evului Mediu transilvănean ating doar de la distanță aceste probleme, mărginindu-se la simple abordări descriptive, cu caracter general. În prezent, nu există o traducere a Codexului în limba română, ceea ce ar putea reprezenta un impediment pentru abordarea acestei problematice. Totuși, se remarcă publicarea, în anul 2019, a unei ediții anastatice a Codexului, însoțită de 3 studii premergătoare¹⁸, între care o lucrare ce a recurs la plasarea în context a Codexului Altemberger și la o analiză deosebit de interesantă a acestuia, incluzând chiar și câteva observații referitoare la ipoteza

Europa, hrsg. v. Heinz Stoob, Köln, Wien 1977, pp. 39-89; Menzel, Josef Joachim, Die schlesischen Lokationsurkunden des 13. Jahrhunderts. Studien zum Urkundenwesen, zur Siedlungs-, Rechts- und Wirtschaftsgeschichte einer ostdeutschen Landschaft im Mittelalter, Würzburg 1977, p. 254, Könighaus, Waldemar P., Die Zisterzienserabtei Leubus in Schlesien von ihrer Gründung bis zum Ende des 15. Jahrhunderts, Wiesbaden 2004, pp. 23-33.

¹⁶ Lück, Heiner, Der Sachsenspiegel. Das berühmteste deutsche Rechtsbuch des Mittelalters, Darmstadt, 2017; Lück, Heiner, Das Denkmal des Magdeburger Rechts in Kiew, in Forschungen zur Rechtsarchäologie und Rechtlichen Volkskunde, Jg. 12 (1990), pp. 109-119.

¹⁷ Gündisch, G. (Bearbeiter), Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen (Begründet von Franz Zimmermann). Fünfter Band (1438-1467), Nummer 2300-3098 mit 9 Tafeln. Bukarest: Verlag der Akademie der Sozialistischen Republik Rumänien, Bukarest, 1975; Gündisch, G., Der Hermannstädter Bürgermeister Thomas Altemberger, în Gündisch, G. (Hrsg.), Aus Geschichte und Kultur der Siebenbürger Sachsen, Böhlau Verlag, Köln, 1987; Gündisch, K. G., Das Patriziat siebenbürgischer Städte im Mittelalter. Köln, 1993; Gündisch, K., Deutsche în Roth, H., (Hrsg.), Studienhandbuch östliches Europa, 1 Band: Geschichte Ostmittel- und Südosteuropas, UTB Verlag, Stuttgart, 2009; Gündisch, K., Siebenbürgen und die Siebenbürger Sachsen, Langen-Mülle Verlag, Stuttgart, 2005.

¹⁸ Lazăr, G. (ed.), Codex Altemberger. Primul cod de legi al sașilor din Sibiu, Ediție Anastatică, precedată de o parte introductivă bilingvă, în limba română și limba engleză, Ministerul Culturii și Identității Naționale, Muzeul Național de Istorie a României, București, 2019, p. 28.

încadrării Codexului în tiparul transferului de drept¹⁹. Această ediție a Codexului mai cuprinde și un studiu dedicat materialelor și tehnicilor utilizate la realizarea Codexului²⁰.

În ceea ce privește Codexul Altemberger, am remarcat și lucrarea ceva mai veche a arhivistului *Radu Constantinescu: Codicele Altemberger, Ed. Meridiane, București, 1988*. Totuși, consider că această lucrare se referă prea puțin la conținutul juridic al manuscrisului și la aplicarea sa în concret, concentrându-se mai mult asupra expunerii unor teorii privind proveniența compilației juridice ori a presupusei influențe pe care dreptul german aplicat de sașii transilvăneni ar fi avut-o asupra sistemului juridic din Țara Românească, de pildă, în timpul domniei lui Vlad Țepeș. De asemenea, publicația nu plasează Codexul în contextul european, nu face vorbire despre transferul dreptului (oricum, ideea apare mai târziu în lucrările publicate în limba germană) și nu abordează nici pe departe problematica transplantului juridic ori a importului juridic în relație cu manuscrisul ce poartă numele primarului sibian. În acest context, precizez că, în această lucrare voi utiliza conceptele de transplant și import ca sinonime.

Totuși, o importanță deosebită în studierea Codexului Altemberger, fără de care analiza aplicabilității teoriei transplantului juridic în cuprinsul acestei lucrări nu ar fi fost posibilă, o are publicarea, la Cluj, în anul 1885, a textului integral al manuscrisului, într-o ediție bilingvă (germană-maghiară) îngrijită de Gustav Lindner și incluzând notele introductive critice ale acestuia. Astfel, este vorba despre lucrarea *Der Codex Altemberger (Textabdruck)*, Klausenburg-Kolozsvár, 1885 (Editio altera curavit Eckhardt, Karl, August, Bibliotheca Historiarum, Neudrucke 6, Aalen, 1973). În relație cu această lucrare trebuie menționat și faptul că ea a fost republicată, în 1973, sub îngrijirea lui Karl August Eckhardt, această preocupare față de păstrarea textului manuscrisului stând mărturie pentru importanța sa în raport nu doar cu viața comunității săsești din Transilvania, ci și cu fenomenul mai larg dezvoltat în jurul dreptului german medieval. Pe de altă parte, în literatura mai veche în limba germană au fost exprimate mai multe puncte de vedere asupra originii Codexului, unele dintre ele aparținând unor istorici ori juriști sași autohtoni²¹.

¹⁹ Dincă, A.C., *Codex Altemberger. Studiu istoric* în Lazăr, G. (ed) *Codex Altemberger. Primul cod de legi al sașilor din Sibiu*, Ediție Anastatică, precedată de o parte introductivă bilingvă, în limba română și limba engleză, Ministerul Culturii și Identității Naționale, Muzeul Național de Istorie a României, București, 2019, pp. 24-50.

²⁰ C. Carșote, E. Badea, Z. I. Baltă, I. Petroviciu, L. Miu, *Analize printre rânduri - despre materialele și tehnicile utilizate la realizarea Codexului Altemberger* istoric în Lazăr, G. (ed) *Codex Altemberger. Primul cod de legi al sașilor din Sibiu*, Ediție Anastatică, precedată de o parte introductivă bilingvă, în limba română și limba engleză, Ministerul Culturii și Identității Naționale, Muzeul Național de Istorie a României, București, 2019, pp. 52-77.

²¹ Seivert, J., *Die Grafen der sächsischen Nation und Hermannstädtischen Königsrichter im Großfürstenthume Siebenbürgen*, in *Ungarisches Magazin*, nr. 3, 1782; Czvitinger, D., *Specimen Hungariae Literatae, virorum eruditione clarorum natione Hungarorum, Dalmatarum, Croatarum, Slavorum, atque Transylvanorum, vitas, scripta, elogia et censuras ordine alphabetico exhibens*.

Având în vedere aspectele anterior menționate cu privire la starea literaturii relevante în relație cu tema propusă, consider că este binevenită o lucrare care să nuanțeze și să tempereze problematica *transferului de drept* german medieval în Europa Centrală și de Est, individualizând, în același timp, prin raportare la aplicabilitatea teoriei transplantului juridic în privința Codexului Altemberger, particularitățile pe care acest fenomen le-a dobândit la nivelul comunității sașilor transilvăneni. De asemenea, cum niciuna dintre lucrările menționate nu analizează în detaliu problematica Codexului Altemberger în cadrul fenomenului *transferului de drept* și nu abordează exclusiv situația juridică a sașilor din Transilvania în contextul general, lucrarea de față extinde aria cercetărilor privind *transferul de drept* german în Europa Centrală și de Est, lărgind orizontul acestui fenomen prin introducerea distincțiilor referitoare la *transplantul/imperialismul juridic*.

Scopul și obiectivele cercetării

În considerarea inexistenței unei alte lucrări (elaborată fie în limba română, fie într-o limbă străină) dedicate temei propuse, deși există lucrări care abordează teme conexe, motivația întocmirii acestei teze fiind, în principal, înlăturarea lacunelor privind sistemul juridic al sașilor din Transilvania. Prin identificarea și analiza critică a particularităților acestui sistem de drept în relație cu alte sisteme aparținând minorităților germane colonizate în centrul și estul Europei, precum și prin permanenta raportare la dinamica tipurilor de drept german medieval, doresc să aduc o contribuție, în limba română, nișei de cercetare dedicate *transferului de drept – Rechtstransfer, conturând o perspectivă nuanțată asupra respectivei teorii, fără a-i nega, însă, meritele*. Totuși, spre deosebire de cercetările întreprinse în străinătate cu privire la fenomenul transferului de drept, un rol determinant în inițiativa de a elabora lucrarea de față l-a jucat și atenția modestă acordată Codexului Altemberger în planul evoluției dreptului (german) din spațiul românesc. Astfel, având ca punct de susținere cazul particular al Codicelui preluat de sașii transilvăneni, am decis să propun o nouă perspectivă în materia transferului de drept. Așadar, cu toate că literatura consacrată²²

Accedit Bibliotheca scriptorum qui extant de rebus Hungaricis, Frankfurt und Leipzig, 1711; Müller, F., Deutsche Sprachdenkmäler aus Siebenbürgen, Aus schriftlichen Quellen des zwölften bis sechzehnten Jahrhunderts, Hermannstadt, 1864; Schuler von Libloy, F., Siebenbürgische Rechtsgeschichte, Hermannstadt, vol. I, 1867; Rockinger, L., Zur einer handschriftlichen Bezeichnung des Landrechts des sogenannten Schwabenspiegels, als Nürnberger Recht, Historische Classe, Sitzung vom 3. März 1894, in Sitzungsberichte der philosophisch-philologischen und der historischen Classe der Akademie der Wissenschaften, München, 1985 și Valentin Frank von Frankestein, Breviculus Originium Nationum et praecipuae Saxonicae in Transsilvania, cum nonnullis aliis observationibus ad ejusdem jura spectantibus, e rudibus Privilegiorum et Historicorum desumptus, Cibinii Transilvanorum, 1696.

²² Balogh, E. (Hrsg.), Schwabenpiegel-Forschung im Donaugebiet: Konferenzbeiträge im Szeged zum mittelalterlichen Rechtstransfer deutscher Spiegel, Ius saxonico-maideburgense in Oriente, 4, De Gruyter, Berlin, 2015; Carls, W., Gönczi, K. (Hrsg.), Sächsisch-magdeburgisches Recht in Ungarn und Rumänien: Autonomie und Rechtstransfer im Donau und Karpatenraum, Ius saxonico-maideburgense in Oriente 3, De Gruyter, Berlin, 2013; Gönczi, K., Die europäischen Fundamente der ungarischen Rechtskultur. Juristischer Wissenstransfer und nationale Rechtswissenschaft in Ungarn zur Zeit der

În materia transferului de drept german nu a introdus o distincție clară între această noțiune și aceea de transplant juridic, în viziunea mea, o asemenea distincție este absolut necesară pentru a facilita înțelegerea corespunzătoare a caracteristicilor dreptului german medieval aflat în acțiune.

Pentru îndeplinirea scopului propus, teza urmărește să atingă **două obiective principale și un obiectiv secundar**. Astfel, **primul obiectiv principal** constă în demonstrarea faptului că preluarea Codexului Altemberger în Transilvania a fost un transplant juridic și nu un simplu transfer. Apoi, **cel de-al doilea obiectiv** vizează demonstrarea faptului că transplantarea Codexului Altemberger a reprezentat o formă de manifestare identitară și, implicit o expresie culturală a comunității sașilor din Transilvania medievală. Deși la o primă vedere cele două direcții de cercetare par să se excludă reciproc, în realitate acestea converg, întrucât, în opinia mea, succesul de care s-a bucurat transplantul juridic având ca obiect Codexul Altemberger s-a datorat indubitabil și factorului cultural german specific sașilor din Transilvania.

Totodată, **obiectivul secundar** al lucrării constă în demonstrarea faptului că, deși este un transplant juridic, Codexul Altemberger este, totuși, parte a procesului amplu de transfer al dreptului german în Europa medievală, fiind vorba despre o relație de tipul întreg-parte.

Metodologie

În ceea ce privește metodele de cercetare utilizate în lucrarea de față, principala metodă este cea istorică, având în vedere specificul temei abordate. Totodată, se remarcă îmbinarea metodei istorice cu metoda comparativă, așa încât textului îi este imprimată atât o structură armonioasă, cât și coerența necesară. Astfel, dat fiind că tema lucrării se concentrează pe demonstrarea aplicabilității teoriei transplantului juridic în ceea ce privește Codexul Altemberger, precum și a succesului de care s-a bucurat acest demers în Transilvania, metoda istorică este utilizată în vederea stabilirii coordonatelor spațio-temporale indispensabile înțelegerii acestei problematice. În primul rând, prin utilizarea analizei istorice, sunt identificate atât trăsăturile procesului de colonizare cu populații germane, ce a avut loc în Europa Medievală, cât și direcțiile de răspândire a coloniștilor și valurile propriu-zise ale colonizării. Cu acest prilej, analiza istorică este însoțită de o perspectivă critică menită să scoată în evidență rolul pe care dreptul german medieval l-a jucat în fondarea noilor așezări ale coloniștilor, dar și specificul manifestărilor juridice care au însoțit colonizarea. În al doilea rând, metoda istorică își dovedește utilitatea și în ceea ce privește trasarea principalelor distincții dintre colonizarea efectuată în vestul continentului și aceea desfășurată în

Aufklärung und im Vormärz, Studien zur europäischen Rechtsgeschichte: Rechtskulturen des modernen Osteuropa Traditionen und Transfer, Vittorio Klostermann Verlag, Frankfurt am Main, 2008; Wieland, C., Eichler, Lück, H., (Hrsg.), Rechts- und Sprachtransfer in Mittel- und Osteuropa: Sachsenspiegel und Magdeburger Recht, Ius saxonico-magdeburgense in Oriente, DeGruyter, Leipzig, 2008.

Europa Centrală și de Est, din aceste distincții decurgând și diferențele existente între formele de drept aflate în circulație la acel moment.

Referitor la problema transferului de drept, consider că utilizarea metodei istorice permite urmărirea direcțiilor și a canalelor prin care s-a realizat acest fenomen. De asemenea, metoda contribuie la înțelegerea corespunzătoare a cadrului social și cultural care a făcut posibilă apariția acestui proces. Mai mult, prin recursul la aceasta este facilitată construirea unei perspective complexe asupra problematicii transplantului juridic în Transilvania, întrucât această metodă este aptă să contribuie la portretizarea tipurilor de drept care au fost compilate pentru a da ființă Codexului Altemberger. Prin utilizarea metodei istorice, avem posibilitatea să cunoaștem ceva mai bine comunitatea sașilor transilvăneni și să deducem, astfel, o parte din motivele care au stat la baza deciziei de a efectua un transplant juridic, în detrimentul elaborării unor norme juridice noi, precum și la selecția tipurilor de drept transplantate. Totodată, folosind metoda amintită, prin raportare la particularitățile cadrului juridic, social și cultural în care s-a aplicat Codexul Altemberger, se pot observa unele dintre avantajele, dar și dezavantajele posibilei sale aplicării în concret. Luând în considerare faptul că fenomene similare celui înregistrat în Transilvania au avut loc și în alte zone ale Europei Centrale și de Est, apelul la metoda istorică se face și pentru că aceasta poate contribui la obținerea informațiilor referitoare la particularitățile pe care aceste fenomene le-au înregistrat. Nu în ultimul rând, metoda istorică presupune analiza atât a textului unor documente istorice având un pronunțat caracter juridic, precum oglinzile, cât și prezentarea critică a unor acte juridice păstrate în arhive.

În continuare, voi recurge la metodologia dreptului comparat, având în vedere obiectivele propuse. În primul rând, voi utiliza metoda comparativă clasică. Aceasta implică compararea detaliată a diferitelor sisteme juridice pentru a identifica asemănările, diferențele și tendințele comune. Metoda implică analiza textelor legale, a jurisprudenței, a practicilor judiciare și a contextului cultural și istoric în care acestea sunt aplicate legile. Consider că folosirea acestei metode este benefică tocmai datorită capacității sale de a scoate în evidență asemănările și deosebirile dintre fenomenele sociale, procesele, normele, instituțiile și restul manifestărilor juridice înregistrate în diferite zone ale Europei. Pentru început, printr-o abordare comparativă sunt prezentate distincțiile dintre colonizarea cu elemente germane a Europei de Vest, pe de o parte, și a Europei Centrale și de Est, pe de altă parte. Acest demers se dovedește util în sensul în care el este însoțit de identificarea diferențelor dintre tipurile de drept german care circulau la momentul respectiv, astfel încât se distinge între cutumă, dreptul scris și jurisprudență, dar și între dreptul rural și dreptul urban/municipal, respectiv dreptul minier. În ceea ce privește această din urmă distincție, metoda comparativă permite o abordare complexă în urma căreia se remarcă existența următoarelor tipuri de drept: dreptul orășenesc de Magdeburg, dreptul minier cu variațiile sale, dar și oglinzile juridice. Această distincție este cu atât mai importantă cu cât Codexul Altemberger este rezultatul compilării dreptului orășenesc de Magdeburg, a dreptului minier de la Jihlava, precum și a așa-numitului

Landrecht al *Schwabenspiegel*. În consecință, pentru înțelegerea rațiunilor care au stat la baza selectării tocmai acestor forme de drept în detrimentul altora în vederea transplantului, este indispensabilă cunoașterea conținutului lor ori acest lucru nu se poate realiza optim decât dintr-o perspectivă comparativă.

Așadar, prezentarea comparativă a cutumei străvechi, dreptului de Magdeburg și a *Schwabenspiegel*, *Sachsenspiegel* și *Deutschenspiegel* constituie un pas imposibil de evitat în vederea demonstrării teoriei transplantului, mai cu seamă că în tot cuprinsul Europei nu a fost identificată nicio altă compilație cu un conținut similar, în ciuda fenomenului de transfer al dreptului. Apoi, raportat la relația dintre transplantul juridic și fenomenul ceva mai larg de transfer al dreptului, metoda comparativă ne oferă prilejul de a face distincțiile necesare, prin trimiteri la situațiile observate în alte zone ale Regatului Maghiar, în Boemia ori în Regatul Poloniei. Comparând manifestările juridice ale altor comunități formate din coloniști germani cu acelea ale sașilor din Transilvania, putem observa factorii care au favorizat nu doar transplantarea Codexului Altemberger și succesul acesteia, ca urmare a ajutorului oferit de elementele de factură culturală, cât și trăsăturile care conferă originalitate sistemului juridic specific sașilor. În acest punct, se cuvine să notăm că evidențierea diferențelor de statut juridic și politic dintre coloniștii așezați Transilvania și alții asemenea lor, se datorează tot utilizării metodei comparative.

Având în vedere faptul că, în cadrul acestei lucrări, folosirea metodei comparative este concentrată în jurul teoriei transplantului juridic, consider **necesare** unele precizări referitoare la cea din urmă teorie. Transplantul juridic este un concept care se referă la adoptarea sau adaptarea unei părți sau a întregului sistem juridic al unei țări de către alta țară sau regiune. Acest proces implică preluarea unor elemente ale sistemului juridic al unei țări și integrarea acestora în sistemul juridic al altei țări sau regiuni. Transplantul juridic poate fi realizat prin diverse mijloace, cum ar fi reformele legislative, introducerea unor noi practici judiciare sau adoptarea unor noi instituții juridice. Transplantul juridic poate avea loc din mai multe motive, inclusiv pentru a îmbunătăți sistemul juridic existent prin adoptarea unor elemente considerate mai eficiente sau mai adecvate din alte jurisdicții, pentru a promova stabilitatea și securitatea juridică sau pentru a răspunde unor schimbări sociale, economice sau politice. Totuși, transplantul juridic poate fi o sarcină dificilă, deoarece trebuie să fie adaptat la specificitățile culturale, sociale și politice ale țării care îl adoptă. De asemenea, poate exista rezistență la schimbare din partea unor actori sau instituții din cadrul sistemului juridic existent²³.

²³ În cadrul dreptului comparat contemporan, teoriei transplantului juridic i s-au dedicat mii de pagini. Printre cele mai relevante lucrări, pot fi amintite: Reimann, M., Zimmerman, R. (eds.), *The Oxford Handbook of Comparative Law*, Second Edition, Oxford University Press, Oxford, 2008, pp. 442–473; Siem, M., *Comparative Law*, Third Edition, Law in Context, Cambridge University Press, Cambridge, 2022, pp. 287-321; Esin Örucü, *The Enigma of Comparative Law. Variations on a Theme for the Twenty-first Century*, Springer-Science+Business Media, B.Y., 2004, pp. 93-105,

În cercetarea de față am conferit conceptului de transplant juridic un sens aparte. În primul rând, așa cum am arătat și în contextul în care am introdus distincția între *transferul de drept și transplantul juridic*, prin cel din urmă înțeleg un fenomen specific, de sine stătător, constând în împrumutarea de către sistemul receptor a unor idei, modele, norme ori instituții juridice aparținând unui alt sistem de drept. În al doilea rând, prin sintagma *transplant juridic de succes* am în vedere transplantul rațional, bazat pe selecția conștientă a modelelor, în urma unei analize critice prin care să se fi dovedit utilitatea și valoarea elementelor preluate, precum și prin raportare la necesitățile interne care au determinat declanșarea acestui proces. Simpla transplantare fundamentată pe argumentul prestigiului modelelor vizate nu poate constitui singură un exemplu al transplantului reușit. În viziunea mea, dacă transplantul este rațional, acesta poate fi considerat de succes în măsura în care elementele împrumutate se comportă în cadrul sistemului receptor în maniera preconizată de importator, chiar dacă suferă și unele adaptări necesare pentru a corespunde noului cadru.

În cadrul metodologiei contemporane a dreptului comparat, am apelat la perspectiva metodologică "drept și cultură" (law as culture), care pune accentul pe ideea că legea nu este doar un set de reglementări, ci mai degrabă o reflecție a valorilor, credințelor și normelor unei anumite societăți sau culturi. Acesta sugerează că legea nu poate fi înțeleasă sau interpretată pe deplin fără a lua în considerare contextul cultural mai larg în care operează. Această perspectivă privește legea ca fiind adânc înrădăcinată în societate, modelată de factori istorici, sociali, politici și culturali. Ea recunoaște că sistemele juridice nu sunt entități statice, ci structuri dinamice și în evoluție care sunt influențate de dinamica culturală. Pornind de la aceste premise, se poate explora modul în care normele juridice, practicile și instituțiile sunt construite, negociate și menținute în cadrul unor contexte culturale specifice, examinând modul în care legea interacționează cu alte fenomene sociale, cum ar fi religia, economia, politica și obiceiurile sociale, și cum reflectă valorile și dinamica puterii dintr-o societate. Înțelegerea legii ca fiind parte a culturii permite o analiză mai subtilă a sistemelor juridice și a impactului lor asupra indivizilor și comunităților. Acest concept subliniază diversitatea tradițiilor juridice și modurile în care normele juridice sunt interpretate și aplicate diferit în diferite culturi. Personal, consider că transplantul nu este împiedicat de factorul cultural, diferențele de cultură dintre sistemele implicate în proces nefiind în toate cazurile o piedică în calea îmfăptuirii acestuia. Deși recunosc importanța rolului pe care cultura îl joacă în planul juridicului, în cadrul unei societăți, consider că transplantarea este posibilă în măsura în care între sistemul exportator și cel receptor există, totuși, unele trăsături culturale comune, între care limba și mentalitatea ocupă un rol esențial. Totodată, din punctul meu de vedere, în unele cazuri, transplantul poate reprezenta în sine o formă de expresie culturală, cu atât mai mult cu cât acesta este facilitat de apropierea dintre cultura și mentalitatea sistemelor implicate. În acest sens, este relevantă chiar situația diferitelor comunități germane din Europa Centrală și de Est care au recurs uneori la transplantarea unor elemente specifice altor comunități germane cu care intrau în contact, dar de care de diferențiau

în multe privințe. De pildă, nu poate fi pus semnul egalității între sistemul juridic al sașilor din cele Șapte Cetăți și acela al sașilor din ținutul Špis.

Firește, teza recurge și la metoda logică, prin utilizarea unor premise ce țin de sfera istorică, dar și de aceea juridică, pentru a obține o serie de concluzii referitoare atât la specificul raporturilor juridice, cât și la relațiile existente între normele, instituțiile și alte manifestări caracteristice sistemului juridic al sașilor din Transilvania. De asemenea, și pentru demonstrarea aplicabilității transplantului juridic în cazul Codexului Altemberger, odată cu respingerea ipotezei imperialismului, este folosită metoda logică, pornindu-se de la o serie de premise având ca obiect motivele care au stat în spatele acestei decizii a comunității săsești.

Consider important de precizat faptul că un rol esențial în elaborarea lucrării de față îl joacă limba germană, dat fiind numărul mare de termeni de specialitate ce desemnează instituții juridice specifice diverselor forme de drept german medieval. Pentru că acești termeni nu au întotdeauna un corespondent nu doar în dreptul românesc, ci și în limba română, adesea, a fost necesară introducerea unor explicații detaliate privind conținutul lor. Respectivul explicații au urmărit să servească demersului comparativ, facilitând, totodată, o mai bună înțelegere a transferului de drept. În acest context, precizez că traducerile din limba germană îmi aparțin.

În acest punct, trebuie să precizez faptul că, prin această lucrare, nu îmi propun să traduc integral în limba română textul Codexului Altemberger și nici să analizez în detaliu dispozițiile de drept material și procesual cuprinse în acesta. Ținând seama de scopul lucrării și obiectivele stabilite, mă voi raporta doar la o parte a dispozițiilor Codexului, în măsura în care acest lucru servește demersului de contextualizare indispensabil abordării problematicei transferului de drept, pe de o parte, și a aplicabilității teoriei transplantului juridic în privința Codicelui, pe de altă parte.

În ceea ce privește instrumentele de cercetare utilizate în prezenta lucrare, în marea lor majoritate aceste sunt reprezentate de diverse publicații dedicate problematicei transferului de drept în Europa Centrală și de Est, apărute preponderent în străinătate, în limba germană. De asemenea au fost utilizate și numeroase studii, articole, monografii ori alte cercetări având ca teme subiecte conexe, precum colonizarea, statutul coloniștilor, descrierea oglinzilor juridice, dreptul orășenesc și familiile juridice urbane ori dreptul minier. Alături de aceste publicații, un alt instrument de cercetare a fost reprezentat de bazele de date pe care le-am consultat pe durata cercetării doctorale.

Etapele cercetării și structura lucrării

În ceea ce privește etapele cercetării, prima dintre acestea constă în introducerea unor precizări referitoare la desfășurarea procesului de colonizare cu populații germane în Europa medievală și al implicațiilor acestuia. Necesitatea acestei etape rezultă din importanța înțelegerii corespunzătoare a rolului pe care colonizarea

I-a jucat în transferul dreptului german medieval pe cuprinsul continentului european, precum și a modului în care dreptul a influențat, la rândul său, procesul de colonizare, imprimându-i o serie de trăsături specifice. Etapa presupune stabilirea coordonatelor spațio-temporale în care s-a desfășurat colonizarea, precum și a motivelor care au determinat apariția acestui fenomen social. Totodată, stabilirea acestor coordonate poate oferi unele indicii privind procesul de transfer al dreptului german care a continuat să aibă loc și după definitivarea colonizării. Totodată, această fază implică unele clarificări de ordin terminologic, fiind incluse noțiuni precum: „colonizare”; „locator”, „diplomă de locațiune”, „familie juridică urbană” ori „diplomă privilegiată”, dar și chestiuni legate de statutul juridic al coloniștilor. În cele din urmă, este necesară restrângerea coordonatelor spațiale, urmărindu-se astfel evidențierea particularităților pe care colonizarea le-a dobândit în Europa Centrală și de Est. Această restrângere este indispensabilă întrucât ea facilitează apropierea de situația concretă a colonizării Transilvaniei, oferind informații despre originea coloniștilor și a tipului de drept specific acestora, absența locatorilor, statutul juridic privilegiat al coloniștilor și rolul dreptului german în fondarea așezărilor.

Cea de-a doua etapă a cercetării vizează prezentarea critică a colonizării Transilvaniei cu populații de origine germană, din dorința Coroanei Maghiare. Fără acest demers, înțelegerea modului în care a fost utilizat transplantul juridic în cazul Codexului Altemberger ar fi mult îngreunată, dat fiind că acesta ar fi fost imposibil în absența autonomiei administrative și juridice recunoscute sașilor prin Bula de Aur din 1224. În această etapă, sunt analizate sursele referitoare la proveniența coloniștilor chemați în Transilvania, la motivele pentru care a avut loc această chemare, dar și la statutul juridic privilegiat al acestora și la dreptul de organizare autonomă. Aceste elemente au rolul de a evidenția originalitatea sistemului juridic al sașilor din Provincia Sibiului, prezentând cadrul social juridic, politic și social și oferind unele indicii privind motivele care au condus la transplantarea Codexului Altemberger, în detrimentul creării unor norme juridice proprii.

A treia etapă a cercetării se referă la stabilirea particularităților dreptului german medieval în aplicarea sa concretă, ca instrument și factor favorizant al colonizării. Astfel, recurgând la o perspectivă comparativă, sunt prezentate succint diversele tipuri de drept și manifestările specifice ale acestora. Pornind de la ideea că dreptul german medieval ar putea fi considerat într-o bună măsură un produs al mediului urban, obiectivul introduce distincția dintre cutumă, practica judiciară și dreptul scris, subliniind existența unor interacțiuni permanente între acestea. Totodată, sunt avute în vedere și influențele pe care dreptul rural le-a exercitat asupra celorlalte tipuri de drept, mai cu seamă că așezările, cel puțin în faza inițială a colonizării, erau preponderent rurale. Mai mult, sunt subliniate diferențele dintre dreptul orășenesc, cel minier, dar și dintre compilațiile care au luat forma oglinzilor juridice – *Sachsenspiegel*, *Schwabenspiegel* și *Deutschenspiegel*, o atenție deosebită fiind acordată formelor hibride de drept, rezultate din combinarea unor elemente ale tipurilor de drept de bază. De altfel, alături de *Handfeste* (o formă de privilegii), toate tipurile de drept mai sus

menționate sunt variațiuni ale dreptului scris. Prezentarea comparativă a acestora are rolul de a aduce în atenție nu doar asemănările dintre ele, ci și de a oferi unele coordonate referitoare la procesul amplu de transfer al dreptului german medieval în Europa, la care trebuie raportate cazurile particulare de transplant. Odată cu înțelegerea fenomenului transferului de drept german medieval, transplantul juridic efectuat în cadrul Codexului Altemberger devine mult mai simplu de abordat.

În primul rând, în absența cunoașterii tipurilor de drept german, îndeosebi a celor scrise, și a modului în care funcționa în concret cutuma, alături de particularitățile familiilor juridice orășenești, este imposibilă o analiză completă și corectă a transplantului în Transilvania, de vreme ce manuscrisul nu reprezintă altceva decât o compilație juridică. Rezultat din alăturarea părții dedicate dreptului rural din *Schwabenspiegel*, a dreptului urban de Magdeburg și a dreptului minier de la Jihlava, Codexul Altemberger nu poate fi studiat în mod corespunzător dacă nu este, mai întâi, abordat conținutul separat al fiecăruia dintre cele trei tipuri de drept componente. În al doilea rând, având în vedere că Sibiul reprezenta un centru urban al vremii, iar evoluția centrelor urbane germane s-a bazat pe fondarea lor după regulile dreptului german, dând, în timp, naștere familiilor juridice urbane, aceste aspecte nu pot fi eliminate din analiza transplantului. Cunoașterea tipurilor de drept german, îndeosebi a celor scrise, a modului de funcționare a ligilor orășenești și a familiilor juridice urbane contribuie la înțelegerea motivelor care au determinat apelul la transplant. Pe de altă parte, având în vedere importanța jurisprudenței instanțelor din orașele germane și a rolului de scaun de apel pe care îl avea Sibiul, aceste aspecte vor fi și ele abordate în cadrul acestui obiectiv, din rațiunile expuse anterior.

În ceea ce privește structura lucrării, aceasta include patru capitole: „Unele considerații privind colonizarea în Evul Mediu”, „Dreptul german medieval – instrument pentru colonizarea de succes”, „Transferul dreptului german în centrul și estul Europei: Cazul Regatului Maghiar și al Regatului Poloniei” și „Codex Altemberger – între transplant juridic și expresie culturală”. În ceea ce privește primele două capitole, trebuie precizat că acestea vor servi drept instrumente auxiliare pentru construcția celui de-al treilea capitol, născut în jurul ideii de a demonstra aplicabilitatea teoriei transplantului juridic în cazul Codexului Altemberger. Astfel, primul capitol, „*Unele considerații privind colonizarea în Evul Mediu*” este alcătuit, la rândul său, din mai multe secțiuni care urmăresc firul roșu al procesului de colonizare cu populații germane în Europa Evului Mediu. Colonizarea a reprezentat unul dintre factorii care au impulsionat evoluția Europei Medievale, aceasta putând fi definită drept un fenomen complex, cu multiple implicații în toate domeniile vieții. Născută pe fondul crizei demografice și a dificultăților economice pe care le înfruntau multe zone ale continentului european, colonizarea a fost gândită ca o soluție pentru aceste vicisitudini, odată cu punerea sa efectivă în practică, ajungându-se la punerea în mișcare a mai multor tipuri de populații, între care se înscriu și acelea de origine germană. Similar colonizării cu alte populații, și colonizarea cu populații de origine germană a cunoscut propriile sale particularități, concretizate în apariția locurilor ca

intermediari ai colonizării, a diplomelor de locațiune, dar și a statutului juridic privilegiat acordat coloniștilor. Totodată, una dintre cele mai importante consecințe ale colonizării a constat în înființarea noilor așezări după dreptul german și, mai mult, contribuția acestuia la propagarea diverselor forme de drept german în Europa Centrală și de Est. De altfel, în ceea ce privește aceste din urmă menționate zone ale continentului și, mai cu seamă, Regatul Maghiar, colonizarea cu populații de origine germană a cunoscut unele trăsături specifice, între care se remarcă înlocuirea locatorului clasic, desemnat de către stăpânul feudal, cu însăși regele. Aici, chemarea și așezarea coloniștilor se realiza fără intermediar, acordul de voințe stabilindu-se direct între rege și coloniști, fără a fi necesar așa-numitul „contract de locațiune”. Mai mult, statutul juridic și politic al coloniștilor, incluzând drepturile și obligațiile ce le reveneau acestora erau stabilite prin diplomele privilegiate acordate direct de către regalitatea și adesea reconfirmate ulterior. De altfel, acesta este și cazul coloniștilor germani așezați în Transilvania la chemarea Coroanei Maghiare, în urma cuceririi și integrării.

În ceea ce privește chemarea în Transilvania a coloniștilor germani, probabil că ceea ce l-a determinat pe Regele Géza al II-lea să recurgă la acest gest a fost atât nevoia de apărare a granițelor, cât și priceperea de care coloniștii dădeau dovadă în arta războiului, dar și în materie de meșteșuguri ori agricultură. Odată invitați în Transilvania, celor care ulterior aveau să fie numiți sași, li se acordă privilegii în raport cu restul populațiilor, prin Bula de Aur din 1224. Conform acestui document, se stabilea atât statutul juridic al sașilor, cât și acela al așezărilor formate de aceștia. Astfel, libertățile acordate sașilor prin diploma privilegiată constituie unele dintre cele mai vechi componente ale dreptului orășenesc din bazinul carpatic, acest tip de drept fiind format, în mare parte, din obiceiurile juridice aduse cu sine chiar de către coloniști și păstrare de-a lungul timpului. Mai mult, în cursul procesului de formare a noilor așezări urbane și, după caz, rurale, s-a făcut adesea trimitere la regulile așa-numitului *ius saxonum*, ce cuprindea un set amplu de libertăți. Una dintre cele mai importante consecințe ale Bulei de Aur constă în recunoașterea dreptului de autoadministrare al sașilor, care a stat la baza organizării propriului sistem juridic, distinct de alte asemenea sisteme existente în Regatul Maghiar. Din acest punct de vedere, se poate concluziona că, în Transilvania, conservarea și aplicarea propriului tip de drept și, prin urmare, posibilitatea de a recurge la transplantul juridic în cazul Codexului Altemberger, se află în strânsă conexiune cu particularitățile procesului de colonizare în Europa Centrală și de Est. În concret, acest capitol nu doar că înscrie colonizarea Transilvaniei în cadrul fenomenului mai amplu de colonizare înregistrat în mare parte a Europei, dar scoate în evidență și trăsăturile distinctive pe care acest proces le-a dobândit în raport cu Transilvania. Evidențierea acestor trăsături este utilă pentru demonstrarea faptului că în absența statutului privilegiat care le-a permis sașilor să își păstreze și să își aplice propriul tip de drept, precum și a dreptului de autoadministrare, aceștia nu ar fi avut posibilitatea să recurgă la transplant juridic în ceea ce privește Codexul Altemberger, chiar în pofida fenomenului de transfer al dreptului ce a caracterizat estul și centrul Europei.

Cel de-al doilea capitol al lucrării, „Dreptul german – instrument pentru colonizarea de succes”, va introduce atât unele clarificări de ordin terminologic, cât și distincțiile necesare în vederea înțelegerii contextului juridic în care a apărut și a fost aplicat în Transilvania Codexul Altemberger, precum și a conținutului concret al acestuia. Așadar, în absența acestui capitol, explicarea și susținerea aplicabilității teoriei transplantului juridic în raport cu manuscrisul sibian ar fi mult îngreunată, dacă nu chiar imposibilă. Capitolul va include unele trimiteri la problematica dreptului german ca piatră de temelie a orașului, în contextul importanței sale în formarea așezărilor, ori ca produs al acestuia. În acest sens, deși nașterea dreptului german medieval s-a fundamentat, în principal, pe cutumele și tradițiile transmise prin viu grai, din generație, în generație, nu poate fi negat faptul că evoluția ulterioară a acestuia a fost strâns legată de fondarea și dezvoltarea, în special, a așezărilor urbane. Astfel, în pofida importanței cutumelor, aplicate mai ales în mediul rural, orașul a devenit un promotor al dreptului scris, trecând treptat de la cutumă, la accentuarea importanței jurisprudenței (mai ales în cazul familiilor juridice urbane și a avizelor emise în acest context), iar mai apoi la transpunerea în scris a diverselor acte juridice și, în cele din urmă a normelor. Odată cu transpunerea în scris a normelor juridice au apărut și primele tendințe de cvasi-sistematizare și codificare a dreptului, prin intermediul celebrelor oglinzi, a căror structură era organizată în funcție de natura relațiilor pe care le guvernau – de pildă, drept rural, drept feudal sau chiar drept orășenesc.

În materia dreptului german medieval, un rol central revenea dreptului orășenesc, în special dreptului orășenesc de la Magdeburg, precum și subtipurilor ori formelor hibride ale acestuia, între care se poate înscrie și dreptul minier de la Jihlava, mai târziu, preluat de Nürnberg. De vreme ce dreptul de Magdeburg reprezenta o colecție de norme juridice aplicabile în relațiile specifice mediului urban, este firesc ca acesta să fi făcut obiectul transferului de drept în Europa Centrală și de Est, mai ales în relațiile cu noile centre urbane sau chiar cu orașele mai vechi care doreau să își dezvolte un sistem juridic performant. De asemenea, și dreptul minier a făcut parte din acest proces, fiind adesea preluat și implementat de așezările cu specific minier, chiar în forma adaptate. Trebuie menționat faptul că, în ceea ce privește preluarea și adaptarea atât a dreptului de Magdeburg, a dreptului minier de la Jihlava ori Banská Štiavnica, cât și a formelor hibride ale lor, acestea s-au realizat adesea prin selectarea doar a elementelor absolut necesare ori prin adaptarea conținutului la contextul social, politic, economic și cultural în care urma a fi aplicat. Referitor la problematica oglinzilor juridice, un prim aspect care ar trebui notat constă în faptul că acestea reprezintă niște compilații juridice, formate prin alăturarea, în funcție de dorința autorului sau de cerințele comanditarului, a diferite tipuri de drept german scris.

Printre cele mai des întâlnite tipuri de drept german medieval scris sunt incluse dreptul feudal, dreptul rural și dreptul orășenesc de Magdeburg, acestea fiind și cele care se găsesc cel mai des în cuprinsul oglinzilor. Astfel, sunt identificate trei oglinzi juridice germane: *Sachsenspiegel*, *Schwabenspiegel* și *Deutschenspiegel*. Fiecare dintre aceste oglinzi a suferit, de-a lungul timpului, modificări ale textului, existând

forme glosate, rimate ori chiar formule ilustrate pentru a servi unei mai bune înțelegeri a conținutului lor juridic de către destinatarii acestuia. În concluzie, se poate susține că dreptul german medieval, în toate formele sale a servit nu doar ca instrument al colonizării de succes, dar și ca model prestigios pentru formarea sau dezvoltarea noilor așezări al coloniștilor. Din acest punct de vedere, raportat la conținutul Codexului Altemberger (alcătuit din dreptul de Magdeburg, *Landrecht*-ul din *Schwabenspiegel* și dreptul minier slavon de la Jihlava) prestigiul de care s-au bucurat tipurile de drept incluse în acesta trebuie să fi reprezentat unul dintre motivele care au stat la baza selecției în vederea transplantului. Mai mult, prin cunoașterea conținutului acestor forme de drept și a modului în care acestea se aplicau în alte zone ale Europei, este posibilă identificarea particularităților sistemului juridic al sașilor din Transilvania, precum și a trăsăturilor definitorii ale transplantului juridic în cazul Codexului Altemberger, privit în contextul mai larg al transferului de drept din Europa Centrală și de Est. Acest capitol va aborda problematica compilațiilor juridice în spațiul central și est european, rezultate din alăturarea a diverse tipuri de drept german medieval scris, în special a dreptului orășenesc de Magdeburg, a unor părți din oglinzile juridice ori a dreptului minier. O coordonată comună a acestor compilații este reprezentată de maniera de selectare a textelor componente și de natura acestora. Dat fiind că este vorba despre compilații ce urmau a se aplica preponderent în mediul urban, selecția elementelor componente indică preferința față de formele de drept încadrate în tiparul mai larg al dreptului orășenesc – e.g. *Silleiner Stadtrecht*, *Codexul Brünner* etc. Totuși, pentru că în jurul orașelor existau și comunități rurale dependente de centrul urban, unele dintre aceste compilații au inclus și elemente specifice dreptului rural, precum așa-numitul *Weichbildrecht* ori *Landrecht*-ul din *Schwabenspiegel*.

Prin cel de-al treilea capitol al lucrării, voi încerca să conturez cadrul mai amplu al transferului de drept desfășurat în acea perioadă în Europa Centrală și de Est. Pentru început, capitolul va evidenția direcțiile de răspândire ale dreptului german medieval în centrul și estul continentului, specificul înființării localităților după dreptul german, problematica conexiunilor juridice urbane și importanța dreptului orășenesc în procesul de transfer, în sens larg. Ulterior, în ultimul capitol al lucrării, „Codex Altemberger – între transplant juridic și expresie culturală”, pornind de la premisele stabilite prin intermediul celor două capitole anterioare, voi încerca să demonstrez atât aplicabilitatea teoriei transplantului juridic în Transilvania, în ceea ce privește acest manuscris medieval, cât și succesul acestui demers desfășurat pe fondul transferului de drept, cu sensul său mai amplu. Astfel, capitolul va analiza teoriile privind originea manuscrisului, dar și, în linii mari, conținutul acestuia, dat fiind că această lucrare nu urmărește să ofere o analiză exhaustivă a dispozițiilor de drept material și procesual, ci să dovedească aplicabilitatea teoriei mai sus menționate. Așadar, în cuprinsul Codexului Altemberger, alături de dreptul de Magdeburg și de dreptul minier de la Jihlava, se regăsește și partea dedicată dreptului funciar din Oglinda șvabilor. Spre deosebire de restul compilațiilor, structura și conținutul Codexului Altemberger sunt unice, manuscrisul fiind caracterizat în unele lucrări ca *Sachsenrecht mit Gemälde*

(„Dreptul sășesc cu imagini”), datorită bogăției imaginilor și decorurilor vegetale care însoțesc textul. Mai mult, prin bogăția ilustrațiilor sale, Codexul Altemberger se remarcă între alte manuscrise și compilații juridice medievale, fiind considerat o lucrare juridică nu doar deosebit de relevantă pentru viața juridică a sașilor din Transilvania, ci și o reflectare a culturii germane.

Originea Codicelui nu a fost stabilită cu certitudine, dar este clar că el reunea norme juridice născute în afara spațiului transilvănean. Prin urmare, Codexului îi erau imprimate un spirit și o fizionomie specifice. Deși diferențele existente între locul de proveniență și realitățile din Provincia Sibiului, ar fi putut periclita reușita transplantului juridic, privit chiar în contextul mai larg al transferului de drept, în practică acest lucru nu s-a întâmplat, tocmai datorită similitudinilor culturale și implicit lingvistice existente între comunitatea importatoare și cea care a servit drept sursă. Astfel, este vorba despre importanța apropierii culturale și de mentalitate dintre sașii transilvăneni și populațiile germane ale căror forme de drept le-au preluat și implementat, în detrimentul creării unor norme juridice proprii. Totuși, unele dificultăți în aplicarea respectivelor prevederi ar fi putut decurge din implicațiile pe care statutul juridic recunoscut coloniștilor de către Coroana maghiară le-a avut asupra mentalității și culturii acestora, dar și asupra organizării lor sociale. Acordarea și reconfirmarea statutului privilegiat al sașilor, recunoașterea și consolidarea treptată a libertății străvechi, subordonarea, chiar limitată, față de regele maghiar este imposibil să fi rămas fără urmări la nivelul mentalului colectiv al sașilor din Transilvania.

Dacă formele scrise de drept pe care sașii le-au preluat au fost încă de la bun început o creație proprie a diferitelor populații germane din Europa Occidentală, până în secolul al XV-lea, particularitatea definitorie a sistemului juridic al coloniștilor din Provincia Sibiului, era reprezentată de existența și aplicarea extinsă și intensivă a obiceiului juridic, de unde și caracterul preponderent cutumiar al acestui sistem. Așadar, până la acel moment, remarcabilă era lipsa aproape completă a normelor juridice scrise, Statutele municipale luând ființă ceva mai târziu (1583), abia după apariția Codexului Altemberger. Practic, o comunitate care până atunci se ghidase după cutumele străvechi, ajunge în situația de a recurge la dispoziții scrise, caracterizate de o mai mare stabilitate și chiar rigiditate. Trecerea de la aplicarea directă a cutumei la combinarea și completarea acesteia cu norma scrisă și viceversa, trebuie să fi ridicat unele probleme în ceea ce privește interpretarea dreptului de către instanțe. În acest context, prin raportare atât la fenomenul mai amplu al transferului de drept în Europa Centrală și de Est, cât și la rațiunile care au determinat apelul transplant, dar și a avantajelor și dezavantajelor acestui demers, ultimul capitol al lucrării demonstrează și importanța factorului cultural în raport cu succesul transplantului. Astfel, preluarea manuscrisului a reprezentat o formă de expresie culturală, dat fiind că ne aflăm în fața unui instrument rezultat din transpunerea în scris a gândirii juridice germane vest-europene, cel mai probabil apropiată de aceea a coloniștilor sași din Transilvania. Pe de altă parte, contextul politic, social și istoric

diferit în care a evoluat această comunitate, trebuie să fi determinat unele modificări ale textului împrumutat, în vederea adaptării acestuia la necesitățile cotidiene.

Consider că originalitatea și noutatea tezei se datorează temei abordate întrucât, în spațiul românesc, aplicabilitatea teoriei transplantului juridic prin raportare la un text juridic medieval nu a mai fost discutată în nicio lucrare de specialitate, cu atât mai puțin cu referire la Codexul Altemberger. În acest sens, spre deosebire de restul lucrărilor care, așa cum am arătat anterior, menționează doar tangențial Codicele, teza îl plasează în contextul istoric, politic, social, economic și cultural al vremii sale, nu doar din cadrul Transilvaniei, ci de la nivel european. Cu prilejul analizei structurii și conținutului juridic al manuscrisului, se face trimitere la situația juridică din Europa medievală, la rândul ei, influențată de procesul de colonizare cu populații germanice. În acest context, are loc plasarea apariției Codexului în Transilvania în cadrul fenomenului pe care literatura germană de specialitate îl desemnează prin sintagma *transfer de drept*. Inclusiv această încadrare a manuscrisului transilvănean în sfera mai largă a *transferului de drept* reprezintă o trăsătură a originalității lucrării, în măsura în care ea include distincția dintre acest fenomen și transplantul juridic. Mai mult, respingerea ipotezei aplicabilității imperialismului juridic în cazul Codexului Altemberger reprezintă un alt factor care, în viziunea mea, contribuie la originalitatea lucrării.

